

Kiss Álmos Péter

## Ál-gerillák – nélkülözhetetlen erők az aszimmetrikus hadviselésben<sup>1</sup>

Aszimmetrikus konfliktusokban a biztonsági erők erőforrásokban, tüzérezben, kiképzésben mutatózó fölényüket csak akkor tudják kihasználni, ha valós idejű helyi információk állnak rendelkezésükre a nem-állami hadviselő erőiről. A szükséges információk megszerzésében különösen sikeresnek bizonyultak a biztonsági erők gerilláknak álcázott harccsoportjai. A szerző esettanulmányokon keresztül mutatja be az ál-gerillák alkalmazásának lehetőségeit, elemzi alkalmazásuk előnyeit, hátrányait és csapdáit.

Negyedik generációs konfliktusokban<sup>2</sup> az állam minden politikai és hatalmi index szempontjából előnyben van a nem-állami hadviselővel szemben. Diplomáciai, gazdasági, politikai, jogi, információs, felderítési és katonai eszközei messze nagyobb erőt képviselnek, mint a nem-állami hadviselő maximális képességei. Még a legszegényebb állam biztonsági erői is nagyobb tüzérezvel rendelkeznek, mozgékonyaságuk jobb, szervezetségük és kiképzésük színvonala magasabb, mint a nem-állami hadviselő legjobb fegyveres alakulatai.

A nem-állami hadviselő is tisztában van gyengeségével; tudja, hogy bátorság, ideológiai elkötelezettség, forradalmi lelkesedés és kezdeményezés elég lehet helyi harcászati sikerekhez, de kevés a győzelemhez. De tisztában van az ellenség erejét korlátozó tényezőkkel is. Erőit hatékony elhárító és figyelő rendszerekkel védi a biztonsági erők támadásaitól. Az akciók helyének és időpontjának megválasztásával, kisebb támadások sorozatával, a harctéri döntés halogatásával akarja „kivéreztetni” az államot és hosszú ideig elhúzni a konfliktust. Akcióit úgy tervezi, hogy a biztonsági erők válaszcsoportjai a civil lakosságot sújtsák, és igyekezik megtorló intézkedéseket kiprovokálni a civil lakosság ellen: ha az állam saját polgárai ellen korlátozás nél-

---

1 A Magyar Hadtudományi Társaság 2009. pályázatán első díjat nyert tanulmány rövidített változata. A tanulmány teljes szövege elérhető a Társaság honlapján – [www.mhht.eu](http://www.mhht.eu).

2 A hadviselés generációinak elméletéről több tanulmány jelent meg a magyar szaksajtóban. Lásd pl. Somkuti Bálint: „A 4. generációs hadviselés,” *Hadtudományi Szemle*, 2009. 2. és Kiss Álmos Péter: „Generációk a hadviselésben – a negyedik generáció,” *Hadtudományi Szemle*, 2009. 2.

kül alkalmazza kényszerítő erejét, azzal saját legitimitását rombolja és a felkelők oldalára állítja a civil lakosságot.

A biztonsági erők számára ez azt jelenti, hogy a nem-állami hadviselő elleni fegyveres harc nem különösebben nagy kihívás – *rendkívül nagy kihívás viszont az ellenséget megtalálni és járulékos pusztítás nélkül megküzdeni vele*. Ezért egy felkelés elfojtásának kulcsa a felkelés különleges körülményeihez igazított, megbízható, pontos, gyors és folyamatos felderítés. Ezt könnyű kimondani, de nehéz megvalósítani, mert a felderítés szokásos eszközei csak nagyon korlátozott mértékben alkalmazhatóak.

A hírszerzési ciklus (információ igények megfogalmazása – információgyűjtés – elemzés, feldolgozás, értékelés – terjesztés) túl lassú: az információ elavult, mire a szokásos csatornákon eljut a műveleteket vezető parancsnokokhoz. Szükség van tehát olyan felderítő eljárásokra, amelyek gyakorlatilag azonnali, műveletek tervezésére és végrehajtására alkalmas információkkal szolgálnak. Ebben különösen hatékonyak bizonyultak a biztonsági erők válogatott tagjaiból szervezett különleges alakulatok, melyek utánozzák az ellenség szokásait, megjelenését és magatartását, beszivárognak a felkelők területére és elvegyülnek a gerillák között. Olyan körzetekben, ahol a felkelés társadalmi támogatottsága erős és likvidálták a biztonsági erők felderítő hálózatát, az ál-gerilla csoportok lehetnek az egyetlen megbízható információforrások. De az ál-gerillák nem csak a felderítésben, hanem a felkelők elleni aktív intézkedések terén is sikeresek lehetnek.

Alapos felkészítés után az ál-gerilla alegység első feladata észrevétlenül bejutni a cél-területre. Ez különös óvatosságot követel, mert mindig fönnáll a veszély, hogy a csoportot fölfedezik, mielőtt megkezdhetné feladatát. Ritkán lakott körzetekben ez éjszakai ejtőernyős ugrást, több éjszakai menetelést vagy evezést, városi környezetben kis csoportokban több nap alatt történő lassú beszivárgást jelenthet. A cél-területen az ál-gerillák elhitelek a lakossággal és a felkelőkkel, hogy maguk is felkelők. E „hitelesítés” – ami akár több hétig is tarthat – a művelet legkritikusabb fázisa, és csak akkor jár sikerrel, ha a csoport valamennyi tagja képes minden szempontból tökéletesen utánozni a valódi gerillákat. Miután a csoport beilleszkedett a környezetbe, megkezdik az információgyűjtést és annak továbbítását a felderítő szervezethez, és a felderített alakulatokra rávezeti a kormány csapásmérő alakulatait.

De az ál-gerillák aktívabb szerepet is játszhatnak. Tolakodó, erőszakos magatartással, a helyi szokások és a tulajdonjog semmibevételével bizalmatlanságot és gyanakvást szíthatnak a valódi felkelők és a helyi lakosság között. Ha több rivális felkelő szervezet működik a területen, az ál-felkelők nyílt fegyveres harcot provokálhatnak közöttük. Indokolt esetekben maguk is felszámolhatnak felkelő csoportokat: egy különösen népszerű vezető elfogása, vagy egy különösen fontos eszköz<sup>3</sup> megsemmisítése indokolhatja, hogy a csoport fölfedje valódi természetét. Indokolt azonnal harcot kezdeményezni akkor is, ha fény derül a csoport valódi mivoltára: a váratlan támadásban a csoport túlélése valószínűbb.

---

3 Minden erőforrás bevetése indokolt lehet például, ha egy terrorista csoport kezébe nukleáris fegyver kerül.

### Eset-tanulmányok

Az aszimmetrikus konfliktusokat kiváltó és életben tartó társadalmi-politikai-gazdasági körülmények annyira egyediek, annyira meghatározzák a konfliktus jellegét, intenzitását és az alkalmazott eszközöket és eljárásokat, hogy az egyik konfliktus tapasztalatait csak nagyon korlátozottan lehet alkalmazni egy másik konfliktusban.<sup>4</sup> Ennek ellenére a felkelés-elfojtó harcban is léteznek általános érvényű alapelvek, és más államok tapasztalatai felbecsülhetetlen értékűek. De csak akkor vehetjük hasznukat, ha gondos elemzéssel és a helyi körülmények figyelembevételével desztilláljuk az események mögötti alapelveket – és ha valóban *alapelveknek* tekintjük, és úgy is alkalmazzuk azokat.

□ **Fülöp-szigetek 1946–1954:** Nem sokkal a második világháború után (1946. 06. 04.) a Fülöp-szigetek elnyerték függetlenségüket. A bizonytalan gazdasági és politikai helyzetben a kommunista párt lehetőséget látott a hatalom és a gazdasági előnyök elosztásának erőszakkal történő módosítására. Mozgósította gerilla erőit, melyek a háború során a japán megszállók ellen harcoltak, és megkezdték a fegyveres harcot. Valós sérelmekre alapozott szervező és propaganda tevékenysége visszhangra talált a társadalomban: ereje csúcán a mozgalom (a Hulalahap) 15 000 fegyveres gerillát és 1 000 000 támogató szimpatizánst számolt.

A felkelés kezdeti fázisában (1946–1949) a biztonsági erők tevékenysége – ha nem is volt teljesen eredménytelen – semmiképpen nem mondható sikeresnek. Csak a független gerillavadász alakulatok tudtak sikereket felmutatni. Az első ilyen alakulat a négy tisztből és 50 válogatott tiszthelyettesből és sorkatonából szervezett Nenita egység volt. Szabad kezet kaptak, hogy bármilyen eszközzel – akár terrorral és likvidálással is – válaszoljanak a „hukok” tevékenységére. Tanulmányozták a hukok harceljársait, felderítő rendszerüket, támogató hálózatukat, azonosították gyenge pontjaikat, és az ellenség területére vitték a harcot. Nem nagyon vesződtek foglyokkal, akiket az engedékeny (vagy megfélemlített) bíróságok „bizonyíték hiányában” amúgy is szabadon engednének, és nem firtatták különösebben a civilek és gerillák közötti különbséget. Keménykezdű eljárásaik népszerűtlenebbek voltak, de valódi eredményeket (halott gerillákat) tudtak felmutatni – ezért élvezték a politikai és katonai vezetés védelmét.

A Nenita egység tapasztalatai alapján született meg az „X Erő” *elve*: egy gerilla-vadász erő álcázza magát létező huk alakulatlá és hatoljon be huk területre. Létesítsen kapcsolatot a helyi lakossággal és a hukokkal. Gyűjtsön információkat az ellenség szervezetéről, ellátó rendszeréről, támogató hálózatáról, az együttműködő tisztviselőkről, politikusokról, rendőrökről. Alkalmas pillanatban semmisítse meg az elérhető gerilla erőket és vonuljon vissza saját területre.

Az első „X Erő” *műveletre* 1948 tavaszán került sor, amikor a Hukalahap ereje csúcán volt, de futárokra épült hírközlő rendszere lassú volt. A Luzon sziget déli tartományaiiban működő huk szervezetek vezetőjének halála után egyes alakulatai keresni kezdték a kapcsolatot a közép-luzoni erőkkel. E helyzet jó lehetőség volt, hogy a biztonsági erők belülről támadják a gerilla szervezetet. A Fülöp-szigeti csend-

4 Strachan, 2007 és Kiss, 2009.

ország egy százada hetekre eltűnt az esőerdő mélyén, egy különleges kiképzőtáborban, hogy felkészüljenek a feladatra.

A kiképzés során az erőnlét, harcászat, felderítés, rádióforgalmazás, elsősegély, szökés, túlélés és rejtőzködés kaptak hangsúlyt. Emellett a csendőrök leadtak minden kincstári tárgyat, és ugyanolyan civil ruhákat, fegyvereket, propagandaanyagokat és használati tárgyakat kaptak mint a gerillák. Átállt gerilláktól tanultak gerillaként viselkedni: egymást és rangidőst gerilla módra üdvözölni; gerilla módra étkezni, öltözni, a gerillák napirendje szerint élni. Beszélgetés a felvett huk identitás alapján folyt: a dél-luzoni gerilla egységekben szokásos rendfokozatokat, álneveket és gúnyneveket használták, elvtársnak, testvérnek szólították egymást. Elsajátították a huk ideológiát, megtanulták a huk mozgalmi énekeket, és megtanultak huk stílusban politikai beszédeket mondani.

Az ál-gerillák 1948. 04. 14-én éjjel előre megrendezett rövid tűzharcba keveredtek egy másik csendőr alakulattal, majd eltűntek a célterületen. Még aznap éjjel sikerült kapcsolatba lépniük két valódi huk alakulattal. A találkozást követő kérdezősködés (személyazonosság, alakulat, célok, korábbi műveleti terület, az észak felé követett útvonal) igazolta, hogy szükség van az alapos felkészülésre. Az ál-gerillák fedő története – a „legenda” – kiállta a próbát. A huk századok és az ál-gerillák keveredtek, barátkoztak, megtárgyalták a gerilla élet viszontagságait és a műveletekben szerzett tapasztalataikat. Az ál-gerillák elismételték a dél-luzoni gerilla egységek életéről és műveleteiről tanult történeteket, a valódiak dicsekedtek erejükkel, különösen parancsnokukkal.

A beszélgetésekből az ál-gerillák létfontosságú információkat gyűjtöttek a mozgalomról, a helyi körülményekről, a propaganda tevékenységről, az ellátó rendszeréről. Megtudták, hogy kik a gerillákkal együttműködő helyi tisztviselők és rendőrök. A hatodik napon az „X Erő” váratlanul támadást indított a gerillák ellen. Az alig fél óras küzdelemben a hukok 82 embert veszítettek. A halottak között volt egy közeli város polgármestere, három huk parancsnok, és két elhárító tiszt, akik a „délről érkezett elvtársak” ellenőrzésére érkeztek. A túlélők üldözése során még 21 huk halt meg és 26 esett fogságba. Három héttel később két huk alakulat tűzharcba keveredett egymással: mindkettő azt hitte a másikról, hogy az egy ál-gerilla alakulat – ennek további 11 huk áldozata volt. Az ál-gerillák híre gyorsan elterjedt a hukok között, és egy-egy sikeres művelet után hosszú ideig mély gyanakvással tekintettek minden ismeretlen személyre és minden váratlanul fölbukkanó, kapcsolatot kereső ismeretlen alakulatra. E bizalmatlanság akadályozta az együttműködést és a koordinációt, amit tekinthetünk az „X Erő” műveletek pozitív utóhatásának.

Idővel az „X Erő” műveletben a „mennysiségi erőszaknál” nagyobb hangsúlyt kapott a „minőségi.” Panay szigeten az 1950-es évek elején 20 átállt huk és három felderítő tiszt behatolt a szigeten működő gerillák területére, három hónapon át információkat gyűjtöttek, és a helyi huk parancsnokok bizalmába férkőztek. Végül meghívták a panay-i gerilla parancsnokokat egy grill-partira, melynek során valamennyit elfogták vagy megölték és megbénították a szigeten a gerillák szervezetét. Egy csendőr zászlóalj a Manila környéki huk ellátó rendszert (mely a parasztok, kisvállalkozások, üzletemberek megsarcolására épült) támadta. A zászlóalj cég-emblémával, civil rendszámmal ellátott teherautókat szerzett; a csendőrök civil ruhát öltöttek és normális, mindennapi üzleti tevékenységbe kezdtek. A huk beszerzők fölfigyeltek az

új vállalkozásra, az egyik teherautót egy néptelen környéken megállították és azonnal elestek a raktérben rejtőző lövészraj tüzében.<sup>5</sup>

A Nenita egység utolsó reinkarnációja a „C század” volt. A 100 fős alegység tagjainak megjelenése és magatartása semmiben nem különbözött a gerillákétól: rongyos, mezítlábas vademberek voltak, egyetlen katonai felszerelési tárgy nélkül; kulacs helyett saját készítésű ivótökből ittak, evőcsésze és evőeszközök helyett kézzel ettek a közös főzőedényekből, fogkefe és fogkrém helyett gallyakat rágtak, és tökéletesen elsajátították a huk ideológiát.

A hukok – keserű tapasztalatok alapján – mélységes gyanakvással kezeltek minden ismeretlen gerilla alakulatot. A C század nem is kísérletezett „X Erő” műveletekkel, nem keresett kapcsolatot huk egységekkel. Mégis sikerrel működött, mert tökéletes kaméleon volt. Kis felderítő alegységei és a helyzettől függően egyenruhában vagy civilnek öltözve jelentek meg, vagy észrevétlenek maradtak a dzsungelben; mélyen behatoltak az ellenséges területre, láthatatlanul megfigyeltek és jelentettek, vagy váratlan rajtaütéseket hajtottak végre; titokban vagy mindenki szeme láttára, egyenruhában vagy civilben fogtak el kijelölt személyeket.<sup>6</sup>

A Hukbalahap ereje 1954-re 2000 fő alá apadt, és a következő év során a biztonsági erők fölszámolták az utolsó ellenálló csoportokat is. A kormány sikerében számtalan tényező játszott szerepet, a földrajzi adottságoktól a politikai és gazdasági intézkedéseken át a biztonsági erők tevékenységéig. Fegyveres konfliktusokban a siker alapja a csapatmunka, az egészen kis alegységek szintjétől, a haderőnemek szintjéig. Ez hatványozottan igaz az aszimmetrikus konfliktusokban – és e csapatmunkában az ál-gerillák csak egy kis részt vállaltak. Vitathatatlan, hogy kulcs-szerepük volt a felkelés elfojtásában. Tevékenységük azért járult hozzá jelentősen a kormányerők sikeréhez, mert egy különösen jól átgondolt és jól koordinált program része volt, amelyben a katonai-biztonsági probléma megoldása csak egy (kétségtelenül fontos) feladat volt a végső cél felé vezető úton.

□ **Rhodesia (1964–1980):** A rhodesiai kormány és a politikai hatalmat kézben tartó fehér társadalom hosszú időn át nem tartotta komoly fenyegetésnek az afrikai nacionalista mozgalmakat: az utcai zavargások, sztrájkok, az afrikai lakosság megfélemlítése inkább rendvédelmi és igazságszolgáltatási problémának tűnt, semmint egy szervezett felkelés első eseményeinek, ezért a felkelés-elfojtó eljárások is csak késve jelentek meg.

A két domináns rhodesiai törzs (matabélék és sonák) saját felkelő mozgalmakat szerveztek. A matabele Zimbabwe African People’s Union (ZAPU) szovjet támogatást kapott, fegyveres ereje (Zimbabwe People’s Revolutionary Army – ZPRA) szovjet-típusú, hagyományos erőkkal vívott harcra készült. A sona Zimbabwe African National Union (ZANU) Kínától kapott támogatást. Fegyveres ereje (Zimbabwe National Liberation Army – ZANLA), Mao gerillaháború elméletét követte. A szervezetek nem működtek együtt – sőt alakulataik gyakran egymás ellen is harcoltak.

A kormány felderítő hálózata a felkelés kezdeti szakaszában megbízhatóan működött, a biztonsági erők sikerrel vették föl a harcot a felkelőkkel. Csak 1972-ben

5 Valeriano és Bohanan (1962)

6 *Counter-guerrilla Operations in the Philippines*, (1961)

történt alapvető változás, amikor az északkeleti határvidékre beszivárgó ZANLA gerillák néhány hét alatt likvidálták az informátorokat. Műveleti információk hiányában a biztonsági erők nem tudták harcra kényszeríteni a gerillákat. Az ál-gerillák alkalmazása volt a leggyorsabb eredményt ígérő megoldás. Az első műveletek (1973. január) nem voltak különösebben sikeresek, de más információforrás nem állt rendelkezésre. Első sikerüket (amely tehát nem csak információkat eredményezett, de emberveszteséget is okozott a gerilláknak) 1973. augusztusban érték el.

Az ál-gerilla alegységeket 1973 novemberében egy alakulatba szervezték. Az eredetileg 120 fővel létrehozott Selous Scouts vegyes fehér-afrikai század volt, afrikai tagjai sonák (nagyreszt átállt gerillák) voltak. Első műveletüket 1974. januárban hajtották végre, és márciusban már három, egyenként 30–40 fős, sona nyelvet beszélő szakasz állt bevetésre készen, és hamarosan felállt egy matabele szakasz is. A Selous Scouts a háború végén már zászlóalj volt, 1500 fő körüli létszámmal. Az alakulat eredeti célja fedett mélységi felderítés volt: észrevétlenül behatolni a cél-területre, gerilla-alakulatként elfogadtatni magukat a helyi lakossággal és a területen működő gerillákkal, meghatározni a gerilla-táborok és támaszpontok pontos helyét, és rájuk vezetni a fegyveres erők alakulatait. Ideális esetben az ál-gerillák valódi mivolta a támadások ellenére sem derült ki, és hosszú ideig a cél-területen tudtak maradni, és a műveletet többször meg tudták ismételni.

A cél-területre történt sikeres (észrevétlen) behatolás után fokozatosan bővülő kapcsolatokat létesítettek a törzsi lakossággal, és a felkelők helyi összekötőivel. Az összekötőkön át kapcsolatba léptek a körzetben tartózkodó gerilla alakulatokkal, és megszerveztek egy találkozót, ahol a két csoport tagjai keveredtek, meséltek egymásnak kalandjaikról, információkat cseréltek, forradalmi dalokat énekeltek; parancsnoikaik megbeszélték néhány közös akció tervét, majd elváltak. Az ál-gerillák a megszerzett információkat jelentették a hírszerzésnek vagy közvetlenül a kijelölt csapásmérő alakulatnak. A támadást próbálták úgy időzíteni – és ezzel a gyanút elterelni – hogy az ál-felkelők már ne legyenek a közelben, mikor megérkeznek a kormánycsapatok.

Az ál-felkelő műveletek hatékonysága érdekében az elfogott gerillákat igyekeztek rávenni, hogy álljanak át a kormány oldalára, és harcoljanak korábbi bajtársaik ellen (e kísérletek kevés kivétellel eredményesek voltak). Az átállt gerillákkal kiegészített Selous Scouts alegység átvette a megsemmisített gerilla-csoport „személyazonosságát” és folytatta tevékenységét. Ha sikerült titokban tartani az eredeti gerilla csoport megsemmisítését, az átállt gerillák segítségével jelentősen le lehetett rövidíteni a hitelesítéshez szükséges időt.

A fedett mélységi felderítő feladatok mellett az ál-gerillák támadó, agresszív műveleteket is végrehajtottak. Gerilla-vadász alegységeik hosszú, sikeres bevetés után határon túli támaszpontra visszatérő gerilláknak adták ki magukat, végigmentek egy-egy korábban felderített behatolási útvonalon, útközben további információkat gyűjtöttek, és likvidálták a befelé tartó gerilla egységeket, amelyekkel találkoztak.

Az ál-gerillák műveletei bizalmatlanságot és gyanakvást szítottak a valódi gerilla alegységek között. Ahogy köztudottá vált az ál-gerillák léte, egyre nehezkesebbé vált a valódi gerilla csoportok közötti kapcsolatteremtés: hosszas szóbeli és írásbeli üzenetváltások előztek meg minden találkozást, és egyre nehezebben tudták műveleteiket koordinálni. E bizalmatlanság még nagyobb volt olyan körzetekben, ahol mind-

két mozgalom erői jelen voltak: ZANLA alakulatnak álcázott ál-gerillák támadták a ZPRA alakulatokat, ZPRA-nak álcáztak a ZANLA-t. A két felkelő mozgalom közötti fegyveres összecsapások 1976-tól mindennaposokká váltak.

A harctéri sikerek csak késleltetni tudták a rhodesiai felkelés győzelmét: a kormány 1980-ban gyakorlatilag feltétel nélkül kapitulált, és ügyesen manipulált választások után a hatalmat átvették a nemzeti felszabadítási mozgalmak. A kormány kudarcában jelentős szerepet játszott az elhibázott felkelés-ellenes stratégia, mely az afrikaiak biztonságának garantálása és a felkelők ellenőrzése alatti területek visszaszerzése helyett a lehető legnagyobb számú felkelő megsemmisítésére helyezte a hangsúlyt, és az afrikai lakosság büntetésével akarta elérni, hogy megvonják támogatásukat a felkelő mozgalomtól. A biztonsági erők fenyegető magatartása és büntető műveletei e célt szolgálták, de a vártta ellenkező eredményt érték el: fokozatosan a felkelők oldalára kényszerítették az afrikai lakosságot.

□ *Pandzsáb, India – a macskák (1980–1994)*: A pandzsábi szikh felkelés körülményei sokkal közelebb állnak a mai és jövőben várható európai helyzethez, mint akár a fentiekben elemzett események, akár az iraki vagy afganisztáni állapotok. Pandzsáb India egyik legfejlettebb állama milliós nagyvárosokkal, jó infrastruktúrával, jó út- és vasút-hálózattal. Az intenzíven művelt, lankás vidéken a felkelők nehezen találtak rejtekhelyet – ezért a felkelés inkább nagyvárosi terrorizmus volt, semmint klasszikus gerilla háború. Rhodesiával, Irakkal és Afganisztánnal ellentétben a pandzsábi szikh felkelést egy pandzsábi szikh rendőrtábornok parancsnoksága alatt pandzsábi szikh rendőrök fojtották el.

A felkelés számos kiváltó okra vezethető vissza, a gazdasági és társadalmi problémáktól a szikh vallás átpolitizálásán és a miniszterelnök machinációján át a szikh diaszpóra uszításáig. Fundamentalista szikhek egy kis csoportja egyre hangosabban követelte Khalisztán (a szuverén szikh teokratikus állam) függetlenségét; egyre erőszakosabban lépett föl az ellenzőkkel szemben – és egyre több támogatót talált. A fokozatosan növekvő erőszak és polgári engedetlenség 1982-től fokozatosan nyílt felkeléssé vált.

Aszimmetrikus hadviselés és bűnözés között gyakori a kapcsolat és átjárás, de Pandzsábban a bűnszervezetek nélkülözhetetlenek voltak a Khalisztán mozgalom számára. A mozgalom társadalmi támogatottsága a kritikus kezdeti fázisban minimális volt, ezért vezetői kénytelenek voltak a csempész hálózatokhoz fordulni fegyverekért és logisztikai támogatásért. A rendőrség számára logikusnak tűnt, hogy a terrorista csoportokat az elsősorban anyagi motivációjú, ideológiai szempontból nem elkötelezett bűnszervezeteken és egyéni bűnözőkön keresztül támadják.

*Az első kísérletet az amritszári rendőrfőkapitány hajtotta végre 1986-ban.* A helyi alvilágot különösen jól ismerő tisztekből létrehozott egy alkalmi harccsoportot a különlegesen veszélyes terroristák üldözésére és elfogására. Az első feladat az amritszári Arany Templomban (a szikh vallás legszentebb zarándokhelyén), a hívők tömegeiben menedéket találó terroristák elfogása volt. A terrorista szervezetek működését jól ismerő bűnözőkből összeállítottak egy ál-felkelő csoportot, amely a templomban kapcsolatba lépett a terrorista vezetőkkel és azonosította őket a biztonsági erők számára. A mozgalom több vezetőjét sikerült így letartóztatni. Az eljárást Pandzsáb más régióiban is bevezették, és jelentős sikereket értek el – megtörték a terroristák alvilág fölötti monopóliumát és megnyílt a lehetőség a legveszélyesebb terrorista káderek semlegesítésére.

Az ál-felkelőket a rendőri zsargon – az angol népi bölcsesség: „set a cat to catch a mouse” (egérfogáshoz használj macskát) alapján – „macskáknak” nevezte. Kis csoportokban dolgoztak, beépültek a felkelő szervezetekbe (ebből a szempontból a tevékenységük gyakran inkább titkos ügynökökre emlékeztetett, semmint mélységi felderítő vagy csapásmérő erőkre). *Feladatuk elsősorban az információgyűjtés volt, de indokolt esetben végrehajtottak rajtaütéseket is. Legfontosabb célpontjaik a Khalisztán mozgalom vezetői és ideológusai voltak. A vezetők elvesztése hatalmi harcokat eredményezett, és a mozgalom fokozatos szétforgácsolódásához vezetett. Második prioritásuk a legeltökéltebb, legerőszakosabb terroristák semlegesítése volt, függetlenül attól, hogy azok hol álltak a szervezet hierarchiájában. Ezek elvesztése degradálta a szervezetek ütőképességét. E kezdeti fázisban az elfogott felkelőket nehéz feladat volt visszafordítani, ezért a macskák elsősorban rendőrök és alvilági elemek voltak.*

*A felkelés második szakaszában (1989–1991) a biztonsági erők kezdtek nagy számban bevonni az elfogott terroristákat az ál-gerilla csoportokba: a veszteségek demoralizáló hatása, a csökkenő ideológiai elkötelezettség és a nagy jutalmak csábítása következtében nem csak az elfogott terroristák visszafordítása bizonyult könnyebb feladatnak, de egyre több terrorista önként föladta magát (és bajtársait) jutalom ellenében. A macskák alkalmazása dominó-hatást váltott ki: egy terrorista letartóztatása és visszafordítása egy egyre gyorsuló és bővülő folyamatban újabb és újabb terroristák letartóztatásához és visszafordításához vezetett.*

*A harmadik fázisban (1992–1994) K.P.S. Gill rendőrtábornok szabad kezet – és bőkezű költségvetést – kapott, hogy minél előbb fojtsa el a Khalisztán mozgalmat. A rendőrség növelni tudta a macskák számát; és ahogy a macskák száma nőtt, úgy kaptak új feladatokat. Immár nem csak a terrorista vezetőkre és a notórius gyilkosokra vadásztak, de a kevésbé fontos személyekre is. A vezető káderek mozgásáról gyűjtött információk elemzése azt mutatta, hogy általában otthonuk 15–20 km-es körzetében maradtak, az adatbázisok alapján azonosították e körzetekben a valószínű rejtékhelyeket, segítőköt és támogatókat. A helyszíneket macskák tartották megfigyelés alatt; a kordon- és kutatásműveletek és a nyomozó csoportok szüntelen tevékenysége a cél-személyeket állandó mozgásra kényszerítette, amíg előbb-utóbb egy macska látókörébe kerültek, aki riasztotta a biztonsági erőket.*

A felkelést a felkészültségben és professzionizmusban folyamatosan fejlődő, létszámban gyorsan növekvő, tapasztalt tisztek által vezetett biztonsági erők csapatmunkája fojtotta el. Az indiai doktrína a civil lakosság biztonságának megteremtését tette az első helyre; ezt követte a terrorista erők (különösen a közép-vezetők) olyan ütemű pusztítása, amivel a toborzó rendszer nem tudott lépést tartani. A macskák e csapatmunka értékes részei voltak, mert a biztonsági erők akció-csoportjait folyamatosan rá tudták vezetni a terrorista csoportokra, és a nehéz szakaszokban is sikereket értek el.

✧ *A siker titka:* Számos tényező járul hozzá az ál-felkelők sikeréhez – és mivel minden aszimmetrikus konfliktus egyedi és különleges eset, nem lehet fontossági sorrendet vagy kipipálható „receptet” felállítani. De fölállítható néhány alapelv, amelyek valószínűsítik a műveletek sikerét.

*Bevonni az átállt gerillákat:* Az ál-gerilla műveletek kulcsa a kormány oldalára átállt vagy elfogott és „visszafordított” gerillák széleskörű alkalmazása. Három területen játszanak nélkülözhetetlen szerepet:



- Létfontosságú információkkal rendelkeznek a gerillák folyamatban levő műveleteiről és eljárásairól, a gerilla parancsnokok személyi profiljáról, a híradórendszerről, kódokról és jelszavakról, a biztonsági intézkedésekről és az általános műveleti eljárásokról.
- Segítik az ál-gerillák felkészítését. A felderítő szolgálat feltárhatja a gerilla mozgalom ideológiai hátterét, a kiképzés részleteit, a szokásokat és hagyományokat. De az átállt gerillák belülről ismerik a mozgalom e jellemzőit, és (afféle felsőfokú továbbképzésként) meg tudják tanítani az ál-gerillákat gerilla módra gondolkodni és viselkedni.
- Részt vesznek a műveletekben. Jelenlétük megkönnyíti a hitelesítést, mert számukra természetesebb és automatikusabb azok a viselkedési formák, amelyeket a helyi lakosság és más gerillák elvárnak egy gerillától – és amelyeket az ál-gerillák csak utánoznak. Ha átállásukat sikerül titokban tartani, vissza lehet küldeni őket korábbi műveleti területükre, ahol ismerik a gerillák támogató szervezetét – és ahol a helyi lakosság és az esetleg ott működő más gerilla alegységek már ismerik őket.

A mozgalom vagy ideológia iránti elkötelezettség kisebb motivációs szerepet játszik, mint gondolánk. A megpróbáltatások, a fizikai megterhelés, az állandó stressz, a tűzharc traumája hamar felőrli a lelkesedést. Egy amnesztia-program utat nyithat az illúziójukat vesztett gerilláknak, hogy visszatérjenek a társadalomba. A harcban elfogott gerillák visszafordítása sem nehéz feladat: közvetlenül a fogságba esés után befolyásolhatóak, ellenállás nélkül válaszolnak minden kérdésre, és az ösztönző és kényszerítő eszközök (különösen a törvény szigorával történő fenyegetés) kombinációjával gyorsan rá lehet venni őket, hogy bajtársaik ellen forduljanak.

**Kihasználni a gerillák lassú döntési ciklusát:** Egy felkelés elfojtása során a biztonsági erők első intézkedései között van a hírközlő hálózatok ellenőrzés alá helyezése. Ezért a gerilla szervezetekre általában lassú és megbízhatatlan híradó rendszer jellemző, vezető és ellenőrző rendszerük többnyire erősen decentralizált: ha ismerik is a „szolgálati út” fogalmát, nem veszik olyan szigorúan azt, mint a biztonsági erők. A helyi parancsnok döntési jogköre szinte korlátlan, de a magasabb szinttől kért döntések akár heteket is várathatnak magukra. E körülmények eredménye, hogy az ál-gerilla csoportok az ellenség döntéshozó ciklusán belül tudnak működni.

**Felhasználni az ál-gerillák információit:** Az ál-gerilla műveletek potenciálját csak akkor lehet kiaknázni, ha a felderítő szervezetek gyorsan tudják felhasználni a kapott információkat, és ha a csapásmérő erők időben és kellő erővel tudják támadni az azonosított célpontokat. Ez ma általában légicsapást és helikopter deszantot jelent. Ezt a rhodesiai biztonsági erők Tűz Erői (Fire Force – „Tűz Erő” nem összekeverendő a „firepower” – „tűzerő” kifejezéssel) fejlesztették ezt nagyon magas szintre. A Tűz Erő nem egy alakulat volt, hanem egy műveleti eljárás – teljes készenlétben álló, azonnal indítható légi szállítású és ejtőernyős lövészek, csapásmérő helikopterek és teherautókon szállított második hullám. A rhodesiai gerillák nem rendelkeztek légvédelmi eszközökkel, és harcászati kiképzésük színvonala olyan alacsony volt, hogy az ejtőernyős és helikopter deszantokat a gerillák közvetlen közelében is ki lehetett rakni. Ez az eljárás öngyilkosság lenne Afganisztánban – az alkalmazandó eljárásokat tehát mindig a terephez és a helyi körülményekhez kell igazítani.

**Elkerülni a saját erők közötti harcot:** Működnie kell egy rendszernek, amely megakadályozza, hogy biztonsági erők hagyományos alakulatai és a területükön működő ál-gerilla csoportok harcra keveredjenek. A legjobban bevált eljárás egy jól behatárolt körzet „befagyasztása:” a körzetben a biztonsági erők ideiglenesen a fő útvonalakra és előre meghatározott objektumok (pl. falvak, határsáv, ipari létesítmények) környékére korlátozzák tevékenységüket. Saját tűz incidensek így is előfordulhatnak, ha a koordinációba hiba csúszik.

**Nem alábecsülni az ellenséget:** Sosem szabad elfelejteni, hogy az ellenség – bár rongyokban jár és a karabélyá rozsdás – okos és intelligens, és minden lehetőséget azonnal kihasznál, minden fegyvert és minden új eljárást kipróbál. Habozás nélkül átveszi a biztonsági erők eljárásait, ha azokban a siker lehetőségét látja. Ez igaz az ál-gerilla eljárásokra is: a felkelések történetében számos példát találhatunk arra, hogy a felkelők magukat biztonsági erőknek álcázva hajtottak végre a nagyon hatékony műveleteket.

↔ **Eldöntendő kérdések:** Az ál-felkelők alkalmazása fölvet néhány kérdést, amelyeket az első ilyen csoport létrehozása előtt kell megválaszolni: a kiképzés, a szervezeti forma, a felügyelet és a támogató struktúra a kérdésekre adott válaszoktól függ. Egyértelműen helyes vagy egyértelműen téves válasz nincs: a konfliktus jellege, az aktuális társadalmi és politikai körülmények határozzák meg az ál-gerilla alegységek céljait és szervezeti formáját, bevetésük legjobb módját és idejét.

**Felderítő vagy csapásmérő erők?** Ál-gerilla erők mindkét feladatra alkalmasak, és a gyakorlatban mindkettőre alkalmazták őket. Az „X Erő” eredeti célja a gerilla erők támadása volt, másodlagos felderítő funkcióval; a Selous Scouts eredetileg felderítő alakulat volt, másodlagos csapásmérő funkcióval. A konfliktus körülményei mindkét esetben fokozatos, de jelentős változást eredményeztek. Tisztában kell lenni tehát mindkét alternatíva előnyei mellett azok kockázataival is; el kell dönteni, hogy melyiket tekintjük fontosabbnak, és el kell fogadni, hogy az idő és a körülmények változást diktálhatnak. A felderítési funkció mellett szól a csoportok képessége, hogy feltűnés nélkül tudnak mozogni a gerillák között és olyan információkat szereznek, amelyek a szokványos felderítő eszközökkel nem hozzáférhetőek. Ugyanakkor a felderítési funkció hangsúlyozásával az alegység felkészítése során több időt fordítanak az információgyűjtés, fedett kapcsolattartás, rádióforgalmazás és a fedett felderítés más eljárásaira, mint harcászatra, lövészetre és a közelharcra.

A csapásmérő funkció mellett szól, hogy részben megoldja a felkelés-ellenes műveletek alapproblémáját: a gerilla erők támadását és megsemmisítését – és a csapásmérő alegységek akkor is nagyon értékes információkat hoznak vissza, ha nem felderítés volt a feladatuk.

A csapásmérő funkció ellen szól a politikai kockázat: könnyű a gerilláknak álcázott biztonsági erőkre ráfogni, hogy „halál brigádok.” Súlyos következményei lehetnek, ha a művelet áldozatai civilek, és különösen kellemetlen lehet, ha egy határon túli műveletben az áldozatok idegen ország polgárai. Mindazonáltal kialakulhat olyan helyzet, amelyben az ál-gerillák bizonyulnak az egyetlen erőnek, amely képes súlyos veszteségeket okozni a gerilláknak. Ebben az esetben legalább addig célszerű a csapásmérő funkcióra helyezni a hangsúlyt, amíg más alakulatok készen nem állnak ilyen feladatokra.

*Milyen messzire menjenek az ál-gerillák a hitelesítésben?* Az ál-gerillák hatékonyságának (és túlélésének) kulcsa a hitelesítés. Ehhez gerillákra jellemző, gerilláktól elvárt magatartást kell tanúsítaniuk – ami általában törvénybe ütköző, más biztonsági erőket és a civil lakosságot veszélyeztető tevékenységet jelent. Ügyelni kell tehát arra, hogy a realizmus érdekében az ál-gerillák ne menjenek túl messzire a szerepjátásban, ne okozzanak valódi kárt vagy emberveszteségeket a kormányerőknek, ne szolgáltatassanak követendő példát az igazi gerilláknak – el kell tehát dönteni, hogy hol a hitelesség határa.

*Milyen információkat gyűjtsenek az ál-felkelő csoportok?* E kérdés meghatározza a csoport felkészítését, bevetésének módját, a bánásmódot az esetleg elfogott felkelőkkel. A helyi parancsnok csak akkor tudja támadni a gerillákat, ha tudja, hogy hol vannak, mekkora erőkkel. Ha az ál-gerillák és a hagyományos erők között jó az összeköttetés, valós időben is képesek a műveletek tervezéséhez és végrehajtásához szükséges információkat szolgáltatni. De gyűjthetnek hosszabb időt lefedő információkat is, hogy a biztonsági erők képet alkothassanak a gerillák szokásos műveleti eljárásairól. Így lehetőség adódik előre látni és megelőzni a gerillák jövőbeni műveleteit – és hosszú távon ez hasznosabb lehet, mint a harcászati információkon alapuló azonnali csapások. További kérdés, hogy hogyan hasznosítsuk az ál-gerillák által gyűjtött információkat. Az ál-gerillák állandó kockázata, hogy valódi mivoltukra fény derül. E kockázatot fokozza, ha a csoport információit azonnal felhasználják: a valódi gerillák hamar rájönnek, hogy valami nincs rendjén. Mindenképpen szükséges az ál-felderítők és a biztonsági erők műveleteinek szoros összehangolása, hogy az ál-felderítők a lehető leghosszabb ideig működhessenek.

*Katonai, rendvédelmi vagy felderítő szervezet felügyelje-e az ál-gerillákat?* El kell dönteni, hogy az ál-gerilla egységek a fegyveres erők, a rendőrség vagy a hírszerző szervezet irányítása alá tartozzanak-e. A rendőrség és a hírszerzők ismerik a konspirációs munka alapszabályait, tapasztaltak a fedett műveletek végrehajtásában, tudnak gondoskodni fedett munkatársaik biztonságáról, és hozzászórtak nagy mennyiségű nyers felderítési információ gyors feldolgozásához. Ugyanakkor fedett műveleteik többnyire egyéni műveletek, az ál-gerillák viszont egységekben (esetenként meglepően nagy egységekben) működnek – és a fegyveres erőknek több tapasztalatuk van egységek felügyeletében, mozgatásában, támogatásában, mint a rendőrségnek vagy a felderítőknek. Valójában nincs gyakorlati jelentősége, hogy katonák, rendőrök vagy hírszerzők adják-e az irányítást: a hiányzó képességeket hamar el tudják sajátítani. Adminisztratív szempontból mindenképpen az a legcélszerűbb, ha egy szervezet felügyeli a műveletek teljes vertikumát.

*Etika és törvény:* Az ál-felkelők kihasználhatják különleges helyzetüket (közvetlen felügyelet hiánya, titokban tartott személyazonosság), és megsérthetik a törvényt. Ez rendkívül súlyos kárt tud okozni a kormánynak és a biztonsági erőknek. A kormány legitimitációjának egyik pillére a közbiztonság garantálása, a törvények végrehajtása, betartatása és betartása. A biztonsági erők törvénszegő magatartása aláássa mind a kormány, mind a biztonsági erők legitimitációját, és ideális propaganda fegyvert ad az ellenség kezébe. Az ál-felkelő műveletek során tehát nem csak a jogkövető magatartásra kell különösen ügyelni, de arra is, hogy azt ne lehessen a propaganda eszközeivel kétségbe vonni. Ki kell tehát dolgozni és szükség esetén folyama-

tosan módosítani kell a harcérintkezés, a gyanús magatartást tanúsító személyekkel szemben alkalmazandó eljárások és az őrizetbe vett személyekkel szemben alkalmazandó bánásmód szabályait.

✧ *A jövő: Ma egy aszimmetrikus konfliktus valószínűbb, mint egy nemzetközi háború – és nem számíthatunk arra, hogy e konfliktusok színhelye továbbra is Ázsia és Afrika marad. A Franciaországot lángba borító intifádával (2005), a budapesti zavargásokkal (2007), de méginkább a koszovói felkelés sikerével az aszimmetrikus konfliktusok elérték Európát. Hadszínterük a városi környezet, ahol a nem-állami hadviselőnek sokkal kisebb létszámra és sokkal kisebb támogató infrastruktúrára van szüksége, mint az esőerdőben. El tud tűnni a tömegben, könnyen talál rejtkehelyet a lakónegyedek beton dzsungelében. Ellátását beszerzi a legközelebbi szupermarketben. Az alapvető konspirációs szabályok betartásával használhatja a nyilvános hírközlő rendszereket. Az infrastruktúra elemei és a gazdasági tevékenységek annyira egymásra épülnek, hogy a biztonság megteremtésében korábban bevált kontrol eljárások alkalmazhatatlanok.*

Ugyanakkor a korábbi forradalmi mozgalmakra jellemző hierarchia, központi irányítás és ideológiai fegyelem is a múlté. A szervezeti struktúra az önszervező és állandóan változó hálózat, ami lehetetlenné teszi a megbízható elhárítást, az ál-gerillák kiszűrését. Az ideológia egy közös narratíva, ami nem ad elég kohéziót a mozgalomnak. Néhány félreérthető hír és gyanús esemény elég ahhoz, hogy a csoportok elkezdjék egymást árulással vádolni, és belharcokba kezdjenek.

A modern aszimmetrikus konfliktus körülményei tehát a korábbinál is nagyobb hangsúlyt helyeznek a felderítésre, és nem csak lehetőséget teremtenek az ál-gerilla műveletek végrehajtására, de meg is követelik azokat.

#### FELHASZNÁLT IRODALOM

- Cilliers, J. K. (1985): *Counter-Insurgency in Rhodesia*, Croom Helm Ltd, Beckenham, ISBN 0-7099-3412-2, 266 p.
- Cline, Lawrence E.: „Pseudo Operations and Counterinsurgency: Lessons from Other Countries,” U.S. Army War College, Strategic Studies Institute, Carlisle, PA, 2005. június.  
<http://www.carlisle.army.mil/ssi>
- Gill, Kanwar Pal Singh: „Endgame In Punjab: 1988–1993,” South Asia Terrorism Portal, 2001  
<http://www.satp.org/satporgtp/publication/faultlines/volume1/Fault1-kpstext.htm>
- Kiss Álmos Péter: „Generációk a hadviselésben – a negyedik generáció,” *Hadtudományi Szemle*, 2009. 2.
- Kiss Álmos Péter: „Átvihető-e az aszimmetrikus hadviselés tapasztalatai?” *Hadtudomány*, Budapest, 2009.
- Lansdale, Edward Geary (1972): *In the Midst of Wars – An American’s Mission to Southeast Asia*, Fordham University Press, New York 1991, ISBN 0-8232-1314-5, 440 p
- Mahadevan, Prem: „Counter Terrorism in the Indian Punjab: Assessing the ‘Cat’ System,” 2007. január, *Faultlines: Volume 18*,  
<http://www.satp.org/satporgtp/publication/faultlines/volume18/Article2.htm>.
- Reid Daly, Ron (1982): *Selous Scouts – Top Secret War*, Galago Publishing, Alberton, Délafrika, ISBN 0-620-06674-1 751 p.
- Somkuti Bálint: „A 4. generációs hadviselés,” *Hadtudományi Szemle*, 2009.2.
- Valeriano, Napoleon D és Charles T.R. Bohannon (1962): *Counter-Guerrilla Operations: the Philippine Experience*, Praeger. New York, ISBN: 0-275-99265-9, 244 p.
- Counter-guerrilla Operations in the Philippines, 1946–1953*, a Hukbalahap felkelés elfojtásáról tartott szeminárium anyaga, Ft. Bragg, N.C. 1961. június 15.